

KRIMINALINĖS VIKTIMIZACIJOS TYRIMŲ AKTUALIJOS

Ilona Michailovič

Vilniaus universiteto Teisės fakulteto
Baudžiamosios teisės katedros docentė
socialinių mokslų daktarė
Saulėtekio al. 9, I rūmai, LT-10222 Vilnius
Tel. (+370 5) 236 61 67
El. paštas: Ilona.Michailovic@tf.vu.lt

Straipsnyje nagrinėjami aktualūs kriminalinės viktimizacijos tyrimų klausimai studentų viktimizacijos patirties pavyzdžiu. Aprašomi tyrimo, atlikto autorės ir Vilniaus universiteto Teisės ir Filosofijos fakultetų studentų autorės dėstomo viktimologijos kurso metu, rezultatai, lyginant juos su kitų viktimologinių tyrimų duomenimis. Daromos viktimologinių tyrimų ir jų perspektyvos Lietuvoje išvados.

The paper deals with the urgent issues in the field of criminal victimization survey. A description is given of the results of research conducted by the author which were obtained during the victimology course she is teaching to the students of the Faculty of Law and Faculty of Philosophy at Vilnius University.

Įvadas

Viktimologiniai tyrimai – vienas iš dažniausiai taikomų nusikalstamumo tyrimo metodų. Respondentų apklausos apie tai, ar jie nukentėjo nuo nusikalstamų veikų, arba apie nukentėjusiųjų artimuosius suteikia duomenų apie visuomenės viktimizacijos lygį, o atsakymai į klausimą, ar apie nusikalstamą buvo pranešta policijai ir kokia buvo jos reakcija, suteikia duomenų apie latentinį nusikalstamumą. Pirmieji viktimologiniai tyrimai buvo atlikti JAV septintajame XX a. dešimtmetyje. Jungtinės Tautos (JT) periodiškai inicijuoja ir organizuoja tarptautinius lyginamuosius viktimologinius tyrimus įvairiose Europos ir kitose pasaulio šalyse, taikydamos vienodą metodiką, parengtą JT Tarprekšinio nusikalstamumo ir teisės tyrimų instituto (UNICRI, Italija) ir kitų mokslo tiriamųjų centrų. Tarptautiniai nu-

sikalstamų aukų tyrimai (angl. *International Crime Victim Survey*, ICVS) yra organizuojami kas ketveri metai, juos koordinuoja *British Crime Survey* (BCS), Nyderlandų teisingumo ministerija ir UNICRI¹.

Viktimologijos problemas Lietuvoje nagrinėjo G. Babachinaitė, tarp jų – viktimologinius nusikalstamumo prevencijos organizavimo aspektus, saugumo jausmo ir nusikalstamų baimės raidą Lietuvoje; K. Jovaišas – viktimologinius tyčinių nužudymų, išžaginimų aspektus; Z. Šličytė – viktimologinių duomenų panaudojimą advokato veikloje; R. Uscila – socialinių ir teisinių paslaugų teikimo nukentėjusiems asmenims problemas; reikšmingas A. Dobrynino ir

¹ Lietuvoje pirmieji nacionaliniai reprezentatyvūs viktimologiniai tyrimai buvo atlikti 1997 ir 2000 metais. [žr. www.nplc.lt]. Kitas viktimologinis tyrimas atliktas 2003 metais pagal JT vystymo programą „Parama įgyvendinant Nacionalinį žmogaus teisių rėmimo ir apsaugos veiksmų Lietuvos Respublikoje planą“.

V. Gaidžio tyrimas, skirtas Lietuvos gyventojų viktimizacijos patirčiai ir požiūriui į baudžiamąją justiciją bei visuomenės saugumą iširti. Įvairius viktimologinius tyrimus atlieka ir nusikalstamumo prevencijos Lietuvoje centras (NPLC).

„Lietuvos kriminologų darbuose viktimologinio pobūdžio problemos buvo nagrinėjamos nuo praėjusio amžiaus 7-ojo dešimtmečio pradžios. Tačiau kriminalinės viktimizacijos padarinių raiška yra mažai tirta problema Lietuvoje. Plėtojant viktimologijos mokslą bei praktinę veiklą, susijusią su pagalba įvairių socialinių procesų aukoms visuomenėje, aktualu tapo tyrinėti ir kriminalinės viktimizacijos padarinius“ [2, p. 25].

Šiame straipsnyje aprašytas viktimologinis tyrimas, kuris buvo atliktas Vilniaus universiteto Teisės fakultete dėstomo viktimologijos kurso metu. Tyrimą atliko Teisės ir Filosofijos fakultetų studentai, vadovaujami straipsnio autorės, 2008 metų kovo–gegužės mėnesiais [3]². Tyrimo tikslas – atskleisti Vilniaus universiteto Teisės ir Filosofijos fakultetų studentų kriminalinės viktimizacijos patirtį. Sudarant klausimyną buvo atsižvelgta į Lietuvoje atliekamų viktimologinių tyrimų ypatumus. Atliekant tyrimą buvo siekiama išsiaiškinti: 1) studentų ir jų giminaičių bei pažįstamų kriminalinės viktimizacijos patirtį, t. y. ar studentai (ir jų giminaičiai bei pažįstamieji) yra nukentėję nuo nusikalstamos veikos nuo savo studijų pradžios; 2) kita klausimų grupė buvo su-

sijusi su teisėsaugos institucijų Lietuvoje darbu ir jo vertinimu, t. y. ar apie nusikalstamą veiką, kurią patyrė respondentas (ir jo giminaičiai bei pažįstamieji) buvo pranešta policijai, ar buvo pradėtas ikiteisminis tyrimas ir kokia jo eiga; 3) taip pat buvo siekiama išsiaiškinti studentų saugumo jausmą ir nusikalstamumo (nusikalstamų veikų) baime; 4) paskutinė klausimų grupė buvo susijusi su nusikaltimų aukų socialinės teisinės apsaugos problematika; buvo siekiama išsiaiškinti, kaip respondentai vertina pagalbos bei paramos nukentėjusiems nuo nusikalstamų veikų sistemą Lietuvoje, jų žinias apie nemokamos teisinės pagalbos teikimą, smurtiniais nusikaltimais padarytos žalos kompensavimą Lietuvoje. Respondentams taip pat buvo užduotas klausimas apie mediacijos institutą baudžiamosiose bylose bei jo vertinimą (turint omenyje, kad atkuriamojo teisingumo priemonės įgyvendinamos pirmiausia nusikaltimų aukų labui, jos turi užtikrinti jų teisių ir interesų apsaugą baudžiamajame procese, šių priemonių paskirtis – padėti šalims išspręsti konfliktą). Respondentų buvo prašoma pateikti siūlymų, siekiant pagerinti nukentėjusiųjų nuo nusikalstamų veikų apsaugos situaciją.

Tyrimo duomenys pateikiami lyginant juos su kitų Lietuvoje atliktų tyrimų rezultatais bei Lenkijoje atlikto studentų viktimizacijos patirties tyrimo duomenimis. Atlikto tyrimo rezultatai parodo tam tikras viktimizacijos tendencijas ir leidžia nustatyti viktimologinės prevencijos kryptis.

1. Kriminalinės viktimizacijos patirtis

Daug reikšmės viktimologijoje turi viktimizacijos – tapimo auka proceso tyrimai. „Viktimizacija – tai socialinis procesas (arba

² Tyrimo metu buvo apklausti 203 Vilniaus universiteto Filosofijos ir Teisės fakultetų studentai (Filosofijos fakulteto apklausti 106 studentai, Teisės fakulteto – 97 studentai). Atrankos kriterijumi laikytas kursas arba studijų metų skaičius Vilniaus universitete. Atrinktų studentų skaičius yra proporcingas kiekviename kurse (semestre) besimokančių studentų skaičiui kiekviename (Filosofijos ir Teisės) fakultete. Tyrimas atliktas naudojant struktūruotą klausimyną interviu metodu.

1 lentelė. VU Teisės ir Filosofijos fakultetų studentų viktimizacijos patirtis

	Nenukentėjo nuo nusikalstamų veikų	Nukentėjo nuo nusikalstamų veikų
Filosofijos fakulteto studentai	77 (37,9%)	29 (14,3%)
Teisės fakulteto studentai	70 (34,5%)	27 (13,3%)
Iš viso	147 (72,4%)	56 (27,6%)

procesai), kuriantis bei formuojantis auką. Viktimizacija išryškina tapimo auka, taip pat ir tapimo nusikaltimo auka priešastis, taigi ir yra socialinis viktimogeninis procesas. Viktimizacija yra išorinė (turint omenyje auką) tapimo auka proceso priežastinių ryšių charakteristika, objektyvių ir subjektyvių veiksmų visuma“ [1, p. 12–13].

Minėta, kad tyrimo metu apklausti 203 Vilniaus universiteto studentai: 97 – Teisės fakulteto ir 106 – Filosofijos fakulteto. Iš visų respondentų 20,7 proc. – vyrai ir 79,3 proc. – moterys.

Iš viso nuo studijų pradžios nuo nusikalstamų veikų nukentėjo 56 (27,6 proc.) respondentai iš 203 apklaustųjų. Atkreiptinas dėmesys, kad reprezentatyvi gyventojų apklausa „Nusikalstamumas Lietuvoje: ko neparodo oficialioji statistika“ parodė, kad net 60 proc. apklaustų gyventojų teigė nukentėję nuo nusikalstamų veikų Lietuvoje 2007 metais, t. y. 46 kartus daugiau, negu rodo oficiali statistika (pagal oficialius registruotojo nusikalstamumo statistikos duomenis, 1,3 proc. gyventojų nukentėjo nuo nusikalstamų veikų Lietuvoje 2007 metais). Tačiau reikėtų turėti omenyje, kad

gyventojų, nukentėjusių nuo nusikalstamų veikų 2007 metais, skaičius skiriasi nuo 2004, 2005 ir 2006 metais nukentėjusių asmenų skaičiaus (atitinkamai 16, 19 ir 15 proc. apklaustųjų) [15].

Kito tyrimo, siekiant iširti, ar saugi Lietuvos visuomenė, kokia buvo nusikaltimo rizika ir kokie jo plitimo mastai Lietuvoje, duomenimis, per paskutinius dvylika mėnesių nusikaltimų aukomis tapo 12 proc. respondentų, o per penkerius metus – 26 proc. [6, p. 14–15].

Dauguma nuo mokslo pradžios universitete viktimizaciją patyrusių respondentų (56 studentai) su šiuo reiškiniu susidūrė vieną kartą: Filosofijos fakulteto 23 studentai ir Teisės fakulteto 21 studentas.

Daugiausiai apklaustų studentų (32 iš 56) yra nukentėję nuo vagysčių (turto vertė, didesnė nei 130 Lt), kai, studentų teigimu, buvo pavogta: rankinė, mobilusis telefonas, piniginė, drabužiai, maistas iš virtuvės, pinigai, valtis, bulvių trintuvė, MP3 grotuvas, magnetola. Kitos nusikalstamos veikos, nuo kurių nukentėjo respondentai, – sukčiavimas, plėšimas, nesunkus sveikatos sutrikdymas. Tyrimo rezultatai parodė, kad dažniausiai

2 lentelė. Viktimizacijos patirties dažnumas

	Nukentėjo nuo nusikalstamos veikos (N = 56)		
	1 kartą	2 kartus	3 ir daugiau kartų
Filosofijos fakulteto studentai	23	2	4
Teisės fakulteto studentai	21	4	2

nuo nusikalstamų veikų nukentėję respondentai patyrė turtinę žalą (67,6 proc.), kiti – psichologinę prievartą (13,3 proc.), fizinį smurtą (10,3 proc.), kita (8,8 proc.).

Pažymėtina, kad, NPLC 2005 metų viktimologinio tyrimo „Lietuvos gyven-tojų faktinė nusikalstamų veikų patirtis“ duomenimis, dažniausiai nukenčiama nuo vagysčių iš transporto priemonių (44 proc. nukentėjusiųjų), vagysčių išbraunant į gyvenamąją patalpą (21 proc.); kitų nusikalstamų veikų gerokai mažiau (sukčiavimų ir nesunkių sveikatos sutrikdymų po 8 proc., plėšimų – 6 proc.) [14].

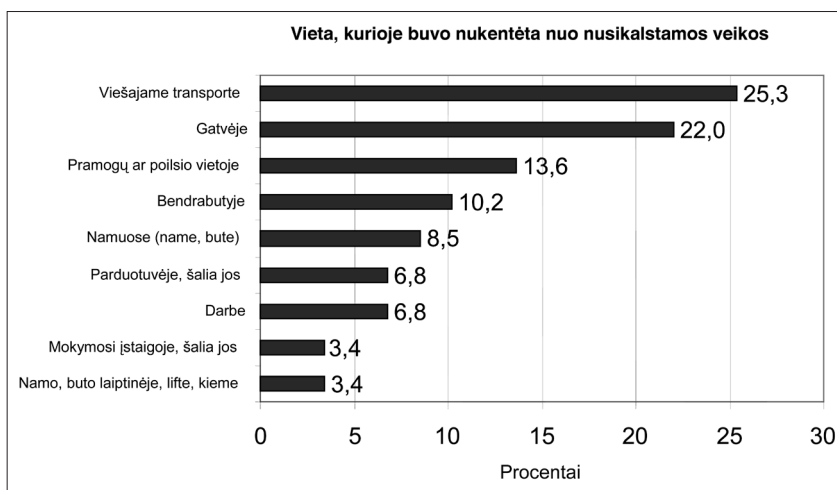
Tikslinga paminėti 2004 metais atlikto Lenkijos studentų viktimizacijos patirties tyrimo rezultatus (N = 250), kai nuo nusikalstamų veikų nukentėjo 46,8 proc. studentų ir 53,2 proc. jų giminaičių bei pažįstamųjų; dažniausiai tai buvo nusikalstamos veikos nuosavybei (dviračio, automobilio, mobiliojo telefono vagystės, vagystės išbraunant į gyvenamąją patalpą, vagystės iš automobilio, plėšimai) [5].

Vieta, kurioje Vilniaus universiteto studentai dažniausiai nukentėjo nuo nusikalstamų

veikų, yra viešasis transportas (ketvirtadalis apklaustųjų) ir gatvė (šiek tiek daugiau nei penktadalis apklaustųjų). Beveik kas aštuntas, nukentėjęs nuo nusikalstamos veikos, tai patyrė pramogų ir poilsio vietoje, ketvirtoje vietoje yra bendrabutis (10,2 proc.).

Studentų giminaičių / pažįstamųjų viktimizacijos patirties ypatumai. Tyrimo duomenimis, dažniausiai respondentai nurodė esą niekas iš jų pažįstamų ar giminaičių per respondentų studijų laikotarpį nenukentėjo (53,7 proc.). Tačiau šiek tiek mažiau nei pusė tyrimo dalyvių (46,3 proc.) nurodė, jog jų pažįstami, giminaičiai (respondentų studijų laikotarpiu) yra nukentėję nuo įvairių nusikalstamų veikų. Apie trečdalį respondentų nurodė, jog pažįstami ar giminaičiai (respondentų studijų laikotarpiu) nuo nusikalstamų veikų nukentėjo vieną ar du kartus.

Respondentų, kurie nurodė savo pažįstamus, giminaičius esant nukentėjusius nuo nusikalstamų veikų (jų skaičius – 94, t. y. 46,3 proc. visų apklaustųjų), buvo prašoma nurodyti, nuo kokių nusikalstamų veikų jų pažįstami žmonės yra nukentėję. Tyrimo

1 pav. Viktimizacijos patirties vieta

duomenimis, didžiąją daugumą nusikalstamų veikų, kaip ir pačių viktimizaciją patyrusių studentų atveju, sudaro vagystės (54 proc.), iš jų vagystės iš transporto priemonės, taip pat įsibraunant į gyvenamąją patalpą.

Taigi atlikto tyrimo duomenys, vertinant tiek studentų, tiek jų pažįstamų bei giminaičių viktimizacijos patirtį, sutampa su oficialios statistikos duomenimis bei anksčiau Lietuvoje atliktų viktimologinių tyrimų rezultatais, pagal kuriuos dažniausiai respondentai nukentėta nuo turtinio pobūdžio nusikalstamų veikų. Oficialios statistikos duomenimis, turtinio pobūdžio nusikalstamos veikos nuolat sudaro nemažą registruotų nusikaltimų dalį ne tik Lietuvoje, bet ir daugumoje pasaulio šalių (Lietuvoje vagysčių lyginamoji dalis visų nusikalstamų veikų atžvilgiu sudaro nuo 57,2 proc. 2003 m. iki 46,0 proc. 2007 m.) [17]. Reprezentatyvaus tyrimo duomenimis, tiriant Lietuvos gyventojų viktimizacijos patirtį ir požiūrį į baudžiamąją justiciją, paskutinė respondentų patirta nusikalstama veika per penkerius metus dažniausiai įvairios vagystės (atsakė 63 proc. respondentų, kurie patys per penkerius metus tapo nusikaltimų aukomis) [6, p. 18].

2. Teisėsaugos institucijų darbo vertinimas

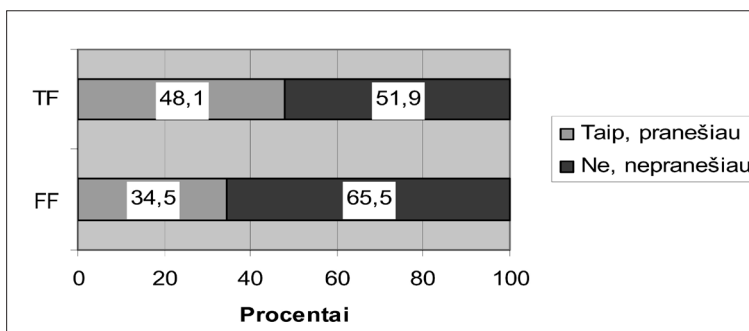
Pažymėtina, kad beveik visais Vilniaus universiteto studentų viktimizacijos atvejais (50 iš 56 viktimizaciją patyrusių studentų, žr. 3 lentelę), nukentėta nuo nepažįstamo asmens. Trimis atvejais nusikalstama veika buvo padaryta pažįstamo (-os) ar draugo (-ės) ir tik po vieną atvejį pasitaikė, kai respondentas nukentėjo nuo kaimyno (-ės) ir darbdavio.

Tyrimo duomenys rodo, kad viktimizaciją patyrę studentai labiau linkę nepranešti apie įvykusį incidentą teisėsaugos institucijoms.

Pateikti 2 pav. duomenys pagal fakultetus, ar respondentas pranešė teisėsaugos institucijoms apie incidentą. Iš grafiko matyti, kad Teisės fakulteto studentai labiau linkę

3 lentelė. Ar respondentas pranešė apie incidentą teisėsaugos institucijoms

	Procentai	Absolūtus skaičius
Pranešė	41,1	23
Nepranešė	58,9	33
Iš viso	100	56

2 pav. Ar pranešėte teisėsaugos institucijoms apie incidentą (pasiskirstymas pagal fakultetus)?

4 lentelė. Priežastys, dėl kurių apie įvykusį incidentą nepranešta teisėsaugos institucijoms

	Atsakymų skaičius
Tai nebuvo pakankamai rimtas įvykis	14
Šią problemą išsprendžiau pats / pati	5
Maniau, kad teisėsaugos institucijos negali nieko padaryti	15
Maniau, kad teisėsaugos institucijos nieko nedarys	4
Bijau / nemėgstu turėti reikalų su teisėsaugos institucijomis	1
Iš viso atsakymų	39

pranešti apie incidentus teisėsaugos institucijoms nei Filosofijos fakulteto studentai.

Tyrimo duomenys rodo, kad pagrindinė priežastis, kodėl apie incidentą nepranešama teisėsaugos institucijoms, yra manymas, jog teisėsaugos institucijos nieko negalės padaryti (15 atsakymų); 14 respondentų teigia nepranešę apie incidentą, nes tai nebuvo pakankamai rimtas įvykis; penki respondentai išsprendė problemą patys.

Tikslinga palyginti šiuos tyrimo rezultatus su kitų Lietuvoje atliktų viktimologinių tyrimų rezultatais. Lietuvos gyventojų reprezentatyvios apklausos, atliktos 2008 metais, duomenys rodo, kad nukentėjusieji teisėsaugos institucijoms pranešė tik apie 11 proc. nusikalstamų veikų, nuo kurių jie nukentėjo 2007 metais Lietuvoje [15].

Tyrimo, siekiant ištirti, ar saugi Lietuvos visuomenė, duomenimis, 34 proc. nukentėjusių nuo nusikalstamų veikų respondentų į policiją nesikreipė. Respondentai nesikreipė į policiją dažniausiai dėl šių priežasčių: nesitikėjo, kad policija padės (53 proc.), policija nekelia pasitikėjimo (14 proc.), patys surado nusikaltėlį (3 proc.) ir kt. Šiuos rezultatus netiesiogiai palyginus su 1997 metų tarptautiniu viktimologiniu tyrimu, pažymėtina, jog tuomet taip pat vyraujanti

priežastis buvo nukentėjusiojo įsitikinimas, kad „policija nieko negali padaryti“ [6, p. 24]. Kita vertus, 2005 metų viktimologinis tyrimas „Lietuvos gyventojų faktinė nusikalstamų veikų patirtis“ neigė nuomonę, kad nukentėję asmenys vangiai kreipiasi į teisėsaugos institucijas, nes dauguma aukų (71 proc.) kreipėsi į teisėsaugos institucijas, informavo apie patirtą nusikalstamą veiką, žalą, nuostolius [14].

Pažymėtina, kad šiame straipsnyje minėto 2004 metais Lenkijoje atlikto studentų viktimizacijos patirties tyrimo duomenimis, apie 20,4 proc. nuo nusikalstamų veikų nukentėjusių studentų nesikreipė į teisėsaugos institucijas, viena iš priežasčių – nepasitikėjimas policijos atliekamų veiksmų efektyvumu [5].

Taigi, remiantis viktimologinių tyrimų duomenimis, viktimizaciją patyrę žmonės nesikreipia į policiją dažniausiai dėl nepasitikėjimo policijos pagalba.

Duomenys rodo, kad daugeliu atveju ikiteisminis tyrimas dėl nusikalstamos veikos, nuo kurios nukentėjo respondentai, nebuvo pradėtas. Pažymėtina, kad, 2004 metų tyrimų duomenimis, vienais atvejais aukos pripažįstamos nukentėjusiais, pradedamas ikiteisminis tyrimas, tačiau jis vėliau

5 lentelė. **Ikiteisminis tyrimas dėl nusikalstamos veikos, nuo kurios Jūs nukentėjote**

	Absoliutūs skaičiai
Nepradėtas	15
Nutrauktas	1
Pradėtas, tebevyksta	5
Priimtas apkaltinamasis nuosprendis	1
Neatsakė	1
Iš viso	23

nutraukiamas. Kitais atvejais tyrimas net nepradedamas [14, p. 80].

Atkreiptinas dėmesys į svarbią nusikaltimų aukų teisių užtikrinimo baudžiamajame procese problemą. Teigiama, kad nusikaltimo auka baudžiamajame procese egzistuoja tik kaip „nukentėjusysis“, o jos teisių, teisėtų interesų užtikrinimas, poreikių tenkinimas tiesiogiai siejamas su proceso dalyvio teisiniu statusu. Tik priėmus atitinkamą sprendimą ir surašius procesinį dokumentą konstatuojama, kad nusikaltimo auka turi visas įstatymuose nurodytas teises. Taigi, neatlikus šių veiksmų, t. y. nepripažinus asmens nukentėjusiuoju, iš esmės prarandamas nusikaltimo aukos efektyvios teisinės apsaugos pagrindas [14, p. 80].

3. Respondentų saugumo jausmas ir nusikalstamumo baimė

„[...] Saugumo jausmo negalima tapatinti su saugumo užtikrinimo visuomenėje lygiu. Kitaip tariant, reikia skirti objektyvų, realų saugumo visuomenėje ir valstybėje lygį ir subjektyvų jo (saugumo) suvokimą individo sąmonėje – saugumo jausmą“. [2, p. 26].

Kriminalinės viktimizacijos padariniai visuomenei praradus (susilpnėjus) saugumo jausmą neišvengiamai suformuoja: baimę patirti bet kokio pobūdžio (materialaus, dvasinio, fizinio) žalą dėl nusikaltimo; visuomenės solidarumo erozija, gyventojų nepasitikėjimą vienas kitu, įtarumą; didžiulę materialinę kainą, kurią moka visuomenė ir valstybė, taigi ir kiekvienas visuomenės narys [2, p. 29].

Pagrindiniai veiksniai, formuojantys nusikalstamumo, baimės reiškinį, yra tiesioginė viktimizacijos patirtis (t. y. tapimas nusikaltimo auka) bei netiesioginė viktimizacijos patirtis (t. y. kontaktai su asmenimis, kurie turėjo tiesioginės viktimizacijos patirties). Tačiau nusikalstamumo baimę formuoja ne tik nusikalstamumo būklė ir viktimizacijos patirtis, bet ir nusikalstamumo vertinimas visuomenėje, o pastarąjį savo ruožtu nušviečia žiniasklaida [10, p. 5]. Ne paslaptis, kad pagrindinis informacijos apie reikšmingus socialinius įvykius ir problemas moderniojoje visuomenėje šaltinis yra žiniasklaida [6].

Anot P. Williamso ir J. Dickinsono, „nusikalstamumo³ baimė kaip visuomenės problema turi būti traktuojama lygiai taip pat rimtai kaip ir pati nusikalstamumo prevencija ir nusikalstamumo mažinimas“. Jeigu ši baimė yra tam tikrų ribų, ji gali būti naudinga: žmonės, suvokiantys įvairių pavojų grėsmę paprasčiausiai elgsis apgalvotai ir veiksmingiau saugosis viktimizacijos. Tačiau jei baimės mastai peržengia tam tikras

³ Nusikalstamumas čia suprantamas kaip procesas, kurį sudaro įstatymo draudžiamų veikų, padarytų tam tikroje valstybėje ar regione per tam tikrą laikotarpį, visuma. „Nusikalstamumas“ – tai apibendrinanti sąvoka. Ji, kaip ir kiekviena kita apibendrinanti sąvoka, atspindi vienerūšių objektų (šiuo atveju – nusikaltimų) vientisos visumos požymius [4, p. 37].

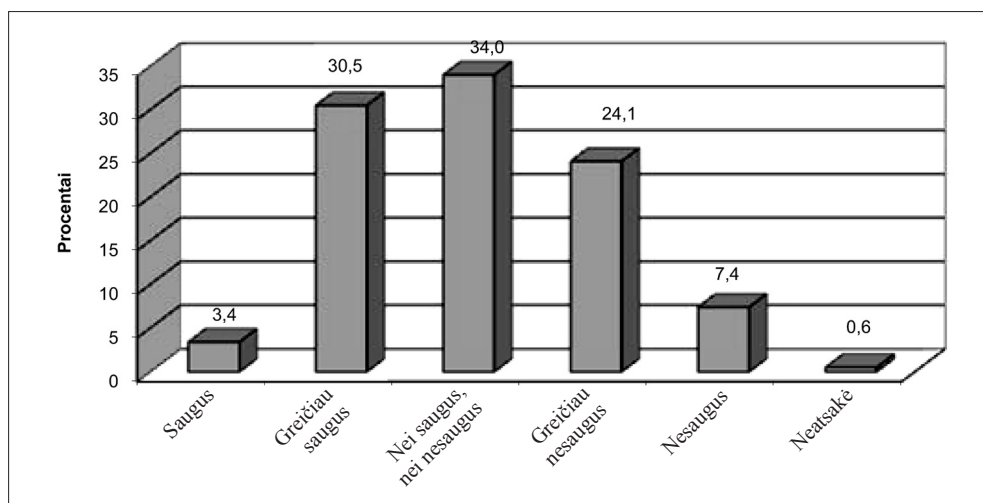
ribas, ji tampa žalinga. Visų pirma toks reiškinys gali gerokai pakeisti gyvenimo stilių, taip pat sukelti nepasitenkinimo jausmą dėl valstybės vykdomų vidaus funkcijų, taip pat griaua baudžiamosios teisės ir teisingumo vykdymo autoritetą. Tai savo ruožtu gali lemti „privataus“ teisingumo atsiradimą, ypač kai teismų veikla visuomenės yra vertinama kaip labai švelni, teigiant, jog teismai daugiau rūpinasi nusikaltėliais, o ne nusikaltnių aukomis. Tokiu būdu nusikalstamumo baimė taip pat sumažina visuomenės pritarimą baudžiamosios teisės reformoms ir tokioms baudžiamosios politikos priemonėms kaip dekriminalizacija arba resocializacija, skatindama kriminalizacijos išplėtimą ir baudžiamosios teisės represinio pobūdžio didinimą [10].

Nusikalstamumo baimės tyrimai parodo:

1. Socialinius demografinius individo bruožus. Moterys ir vyresni žmonės dažniausiai jaučia didesnę nusikalstamumo baimę nei vyrai ir jauni žmonės. Tai labai svarbu tuo požiūriu, kad iš tikrųjų moterų ir vyresnių žmonių viktimizacijos tikimybė dažniausiai yra mažesnė, o didžiausia viktimizacijos tikimybė būdinga jauniems vyrams. Moterų ir vyresnių žmonių didesnė nusikalstamumo baimė aiškina jų pažeidžiamumą ir bejėgiškumą (angl. *vulnerability*, vok. *Verletzbarkeit*).
2. Nusikalstamumo baimė yra susijusi su individo funkcionavimo vieta (jo socialine charakteristika):
 - policijos buvimo šalia suvokimas stiprina saugumo jausmą. Apskritai, jei žmonės nepasitiki ar mažai pasitiki policija, nusikalstamumo baimė yra didesnė;

- asmenys, vertinantys gatvės apšvietimą kaip „pernelyg tamsų“, turi daugiau apsaugos priemonių ir jaučia didesnę viktimizacijos pavojų, nei asmenys, vertinantys jį kaip „pakankamai šviesų“;
 - asmenys, dažnai besilankantys vietose, palankiose nusikalstamams daryti, pastebi didesnę nusikalstamumo augimą savo gyvenamojoje vietoje, o viktimizacijos riziką didesnę, nei asmenys, kurie tai daro rečiau;
 - apsaugos priemonių nuo nusikalstamumo skaičius priklauso nuo gyventojų tankumo tam tikroje vietoje: kuo tankumas didesnis, tuo šių priemonių daugiau.
3. Tiesioginė viktimizacijos patirtis turi įtakos viktimizacijos rizikai prognozuoti: asmenys, turintys viktimizacijos patirties, viktimizacijos tikimybę dažniau vertina kaip didesnę nei tokios patirties neturintys.
 4. Netiesioginė viktimizacijos patirtis gali turėti įtakos saugumo jausmui: didesnė informacijos apie nusikalstamumą apimtis (ypač sleidžiama visuomenės informavimo priemonių) ir apie nusikaltnių aukas gali sumažinti saugumo jausmą (tačiau tai nėra tiesioginis ryšys, nes informaciją veikia filtracijos procesai ir ji yra skirtingai suvokiama įvairių žmonių).

Taip pat labai svarbus nusikalstamumo baimės faktorius yra vietos bendruomenės suvokimas žmonių sąmonėje. Čia pirmiausia kalbama apie reiškinius, apibūdinamus anglišku terminu *incivilities* (šurkštus poelgis), kaip antai: triukšmingas kaimynų elgesys, įvairios slankiojančios be jokio

3 pav. Respondentų saugumo jausmas (N = 203)

tikslo ir dažnai triukšmingos jaunimo grupės, narkomanų, neblaivių ir kitų „keistų“ žmonių buvimas ir pan. Šie veiksniai kartu su menkais socialiniais gyventojų ryšiais konkrečiame gyvenamajame kvartale turi lemiamos reikšmės nusikalstamumo baimės lygiui. Pažymėtina, kad Vidurio ir Rytų Europos šalyse dažnai paplitę dideli periferiniai gyvenamieji rajonai, kurie masiškai atsiradavo šioje Europos dalyje septintajame ir aštuntajame XX a. dešimtmetyje. Vakarų šalyse tokios urbanistinių architektūrinių formų statybos vertinamos labai neigiamai būtent dėl jų neigiamo poveikio kaimynų santykiams lokalsios prevencijos požiūriu [10; 11].

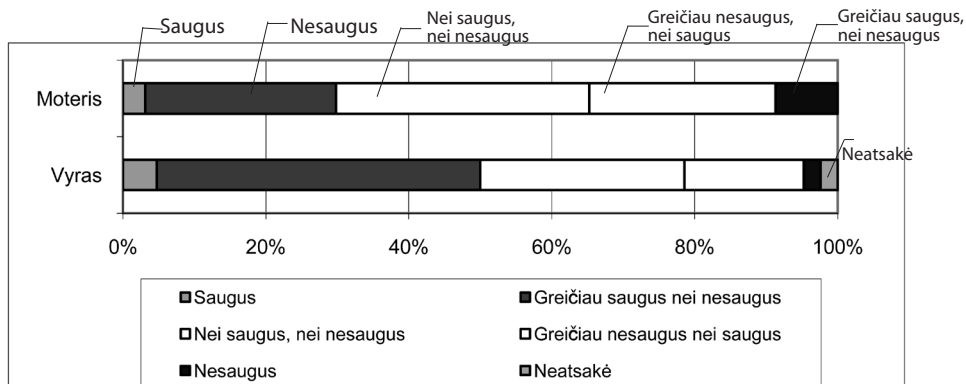
Atliekant studentų viktimizacijos patirties tyrimą, saugumo jausmas buvo suprantamas kaip asmens saugumo jausmas besivaikščiojant vienam tamsiu paros metu savo gyvenamosios vietos apylinkėse arba būnant vienam savo namuose tamsiu paros metu⁴.

⁴ Teigiama, kad šiuo standartiniu klausimu paprastai tiriama nusikalstamumo baimė [10, p. 11].

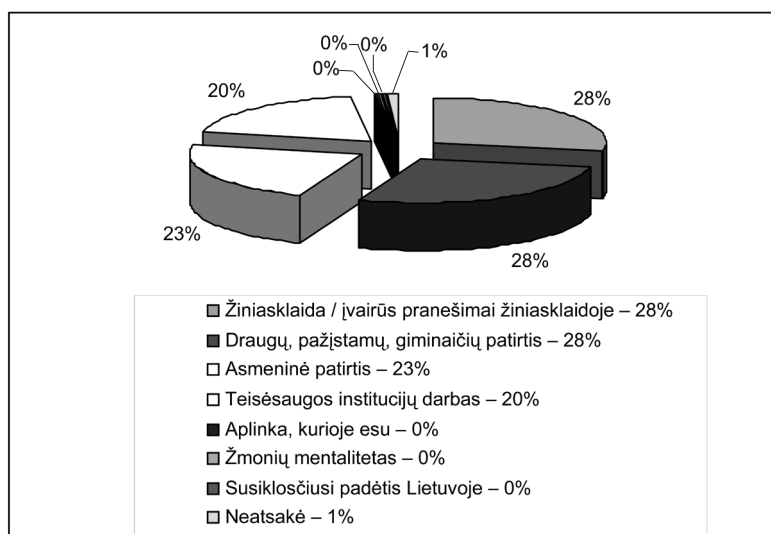
Respondentų atsakymų pasiskirstymą saugumo jausmo klausimu rodo 3 paveikslas. Saugūs ir greičiau saugūs nei nesaugūs jaučiasi maždaug trečdalis studentų (33,9 proc.). Nesaugūs ir greičiau nesaugūs nei saugūs besijaučiantys nurodė taip pat maždaug trečdalis respondentų – 31,5 procento. Panašiai dalis visų apklaustųjų liko nuomonės, esą jaučiasi nei saugiai, nei nesaugiai (34 proc.).

Atkreiptinas dėmesys, kad remiantis reprezentatyvios Lietuvos gyventojų apklausos 2008 m. balandžio 10–13 d. duomenimis, saugūs ir labiau saugūs Lietuvoje jaučiasi 17 proc. gyventojų; labiau nesaugūs ir nesaugūs – 48 proc.; o nei saugiai, nei nesaugiai (neutrali pozicija) Lietuvoje jaučiasi 35,1 proc. gyventojų [16].

Analizuojant respondentų saugumo jausmą lyties aspektu, pastebima mažesnio saugumo jausmo tarp moterų tendencija. Šioje respondentų grupėje taip pat stipresnis nesaugumo jausmo išreiškimas. Nei saugiai, nei nesaugiai besijaučiančiųjų dalis abiejose grupėse pasiskirsto taip: 29 proc. vyrų ir 35 proc. moterų (4 pav.).

4 pav. Saugumo jausmas ir lyties aspektas (N = 203; N (vyrų) = 42; N (moterų) = 161)

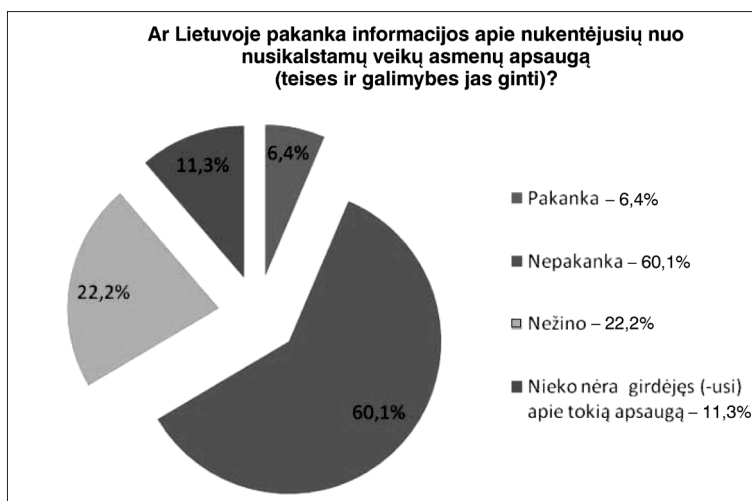

5 pav. Veiksniai, darantys įtaką saugumo / nesaugumo jausmui (N = 203)

Taip pat pažymėtina, kad reikšmingo skirtumo tarp Vilniaus universiteto Teisės ir Filosofijos fakultetų studentų saugumo jausmo nėra.

Apklaustų Vilniaus universiteto studentų nuomone, kaip rodo tyrimo duomenys, labiausiai išsiskiria keturi pagrindiniai įtakos saugumo / nesaugumo jausmui kurti darantys veiksniai: pranešimai žiniasklaidoje (28 proc.), pažįstamų žmonių patirtis (28 proc.), asmeninė patirtis (23 proc.) bei teisės saugos institucijų darbas (20 proc.) (5 pav.).

Tikslinga atkreipti dėmesį, kad reprezentatyvios Lietuvos gyventojų apklausos 2008 m. balandžio 10–13 d., atliktos Visuomenės nuomonės ir rinkos tyrimų centro „Vilmorus“ pagal NPLC parengtą klausimyną ir jo užsakymu, buvo tiriama, kokie veiksniai labiausiai didina Lietuvos gyventojų nesaugumo jausmą. Šio tyrimo duomenimis, Lietuvos gyventojų nesaugumo jausmą labiausiai didina kylančios kainos, infliacija (81 proc.), nusikalstamumas (62 proc.), problemos, atsirandančios susirgus (41 proc.), mažos pensijos (26 proc.),

6 pav. Informacijos apie pagalbą nusikaltimų aukoms (ne)pakankamumo vertinimas

rizika prarasti darbą (20 proc.), aplinkos niokojimas, teršimas (18 proc.) ir kt. [15].

4. Informacija apie pagalbą nukentėjusiems nuo nusikalstamų veikų asmenims

Atliekant studentų viktimizacijos tyrimą, buvo siekiama išsiaiškinti respondentų informacijos apie pagalbą bei paramą nukentėjusiems nuo nusikalstamų veikų asmenims Lietuvoje lygį.

Daugiau nei pusė apklaustų Teisės ir Filosofijos fakultetų studentų mano, kad Lietuvoje nepakanka informacijos apie nukentėjusių nuo nusikalstamų veikų asmenų apsaugą (60,1 proc. respondentų); tik 6,4 proc. studentų manymu, tokios informacijos pakanka. Palyginti didelė dalis respondentų nežinojo atsakymo į šį klausimą (22,2 proc.); tai galėtų būti susiję su tuo, kad informacija apie nukentėjusių asmenų apsaugą nėra visuotinai žinoma, 11,3 proc. apklaustųjų nebuvo nieko girdėję apie tokią apsaugą (6 pav.).

Remiantis tyrimo rezultatais, 21,2 proc. respondentų žino bent vieną nevyriausybinę organizaciją ar viešąją įstaigą, teikiančią paslaugas: a) nukentėjusiems vaikams, b) moterims, c) pagyvenusiems asmenims arba d) nusikalstamų veikų aukoms. Tačiau 78,8 proc. Teisės ir Filosofijos fakultetų studentų nežinojo tokių pagalbą minėtoms grupėms teikiančių įstaigų.

Studentų buvo paprašyta įvardyti nevyriausybinės organizacijos ir viešąsias įstaigas, teikiančias paramą nukentėjusiems vaikams (N-20), moterims (N-27), pagyvenusiems asmenims (N-4) bei nusikalstamų veikų aukoms apskritai (N-5)⁵. Tarp organizacijų, teikiančių pagalbą vaikams, buvo išvardyta: Vaiko namas, Vaikų linija, Paramos vaikams centras, Policija, Vaikų

⁵ NPLC tinklalapyje yra nurodytos nevyriausybinių organizacijos, teikiančios pagalbą nusikaltimų aukoms pagal teikiamą paramą: smurtą patyrusioms moterims, prekybos žmonėmis aukoms, prievartą patyrusiems neįgaliems asmenims, prievartą patyrusiems vaikams <http://www.nplc.lt/aukos/informacija/nvo/projektas-nvo.htm>

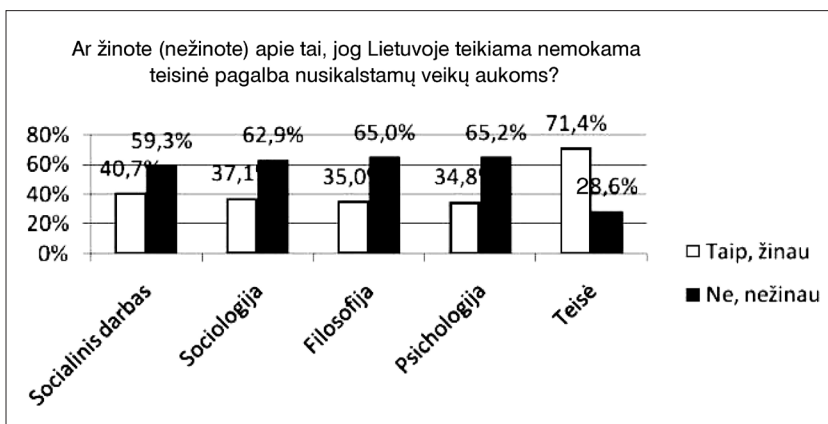
teisių apsaugos tarnyba, Motinos ir vaiko globos namai, psichologinės pagalbos telefonu tarnybos, SOS vaikų kaimas, „Gelbėkit vaikus“. Iš organizacijų, teikiančių pagalbą moterims, buvo išvardyta: Caritas, Moterų krizių centras, Policija, organizacijos, padedančios moterims, patekusioms į sekso vergiją, Moterų informacijos centras, Motinos ir vaiko globos namai, Kauno kartų namai. Studentų viktimizacijos patirties tyrimas parodė, kad respondentai mažiausiai žino pagalbos įstaigų ar organizacijų pagyvenusiems asmenims ir nusikalstamų veikų aukoms. Maltos ordino pagalbos tarnyba, Caritas ir Policija buvo išvardytos kaip organizacijos, padedančios pagyvenusiems asmenims, o nusikalstamų veikų aukoms, anot respondentų, padeda Policija ir Vilniaus universiteto Teisės klinika.

Atkreiptinas dėmesys, kad NPLC atliekamų tyrimų duomenys rodo, jog žmonių žinios apie organizacijas, teikiančias pagalbą nukentėjus (išskyrus teisėsaugos institucijas), yra menkos. Daugiausiai respondentų žinojo apie organizacijas, teikiančias pagalbą, paslaugas nukentėjusiems vaikams ir moterims, tačiau jų nėra daug,

t. y. vos 1/3 respondentų galėjo nurodyti bent vieną tokią nevyriausybines organizaciją ar viešąją įstaigą [13, p. 153].

Taigi tyrimas patvirtina Lietuvos ekspertų nuomonę dėl nevyriausybinių organizacijų ginti nukentėjusių teises bei teisėtus interesus galimybių išplėtimo. Užsienio šalių patirtis rodo, kad nevyriausybines organizacijas gali vaidinti svarbų vaidmenį užtikrinant nukentėjusių teisių gynimą. Lietuvoje šių organizacijų galimybės tiesiogiai dalyvauti ginant nukentėjusių teises yra ribotos. Ekspertų teigimu, tai vienas iš svarbiausių nusikaltimų aukų gynimo sistemos trūkumų [8, p. 265].

Literatūroje teigiama, kad Lietuvoje nukentėjusių nuo nusikalstamų veikų pagalbos ir paramos sistema (infrastruktūra) yra neveiksminga ir ją net klaidinga vertinti kaip sistemą <...>. Formaliai egzistuoja nemažai nevyriausybinių, vyriausybinių organizacijų, kurios vykdo įvairius projektus, programas, dažniausiai skirtas atskirų pažeidžiamų nukentėjusių asmenų grupių apsaugai <...>. Tačiau nėra sukurtas modelis, kuris užtikrintų tinkamą, nuolatinę paslaugų teikimą, taip pat informacijos sklaidą [13, p. 154–155]. Todėl būtina kurti

7 pav. Respondentų žinios apie nemokamos teisinės pagalbos teikimą nusikalstamų veikų aukoms Lietuvoje

pagalbos ir paramos nusikalstamų veikų aukoms infrastruktūrą.

Paklausti, žino ar nežino apie tai, jog Lietuvoje yra teikiama nemokama teisinė pagalba nusikalstamų veikų aukoms, daugelis apklaustų respondentų atsakė žinantys apie tokią pagalbą (53,7 proc.). Tik 7,4 proc. buvo mažiau respondentų, nežinančių apie teikiamą nemokamą teisinę pagalbą nusikalstamų veikų aukoms (taip teigė 46,3 proc.).

Informacijos apie Lietuvoje teikiamą nemokamą teisinę pagalbą nusikalstamų veikų aukoms žinojimas ar nežinojimas buvo įvertintas priklausomai nuo specialybės, kurią studijuoja respondentai (Vilniaus universiteto Filosofijos fakultete vykdomos keturios pagrindinių studijų programos: filosofija, psichologija, socialinis darbas ir sociologija).

Tyrimo duomenimis, tik tarp teisės specialybės studentų daugiau buvo žinančių nei nežinančių apie Lietuvoje teikiamą nemokamą teisinę pagalbą nusikalstamų veikų aukoms (atitinkamai 71,4 proc. ir 28,6 proc.). Filosofijos fakulteto studentų buvo daugiau nežinančių apie tokią teikiamą pagalbą. Tarp socialinį darbą studijuojančių studentų buvo daugiausiai respondentų, žinančių apie teikiamą pagalbą nusikalstamų veikų aukoms Lietuvoje.

Apklaustų Vilniaus universiteto Filosofijos ir Teisės fakultetų studentų žinojimas ar nežinojimas apie tai, kad Lietuvoje kompensuojama patirta žala smurtinių nusikaltimų aukoms, labai nesiskyrė. Tyrimo duomenimis, apie kompensuojamą patirtą žalą žino 49,8 proc., nežino – 49,3 proc. respondentų (du respondentai į šį klausimą neatsakė).

Informacijos apie Lietuvoje kompensuojamą žalą smurtinių nusikaltimų aukoms

žinojimas ar nežinojimas buvo įvertintas priklausomai nuo specialybės, kurioje mokosi respondentai. Tyrimo duomenimis, Teisės fakulteto studentai daugiausia (69,4 proc.), o psichologijos studentų – mažiausiai (13 proc.) žino apie galimą kompensaciją smurtinių nusikaltimų aukoms. Tarp socialinio darbo ir sociologijos studentų beveik apylygiai buvo žinančių ir nežinančių apie smurtinių nusikaltimų aukoms teikiamą paramą.

Tyrimo metu taip pat buvo siekiama sužinoti, ar respondentams apskritai teko girdėti apie mediacijos institutą baudžiamosiose bylose. Tyrimo duomenimis, dauguma respondentų nėra girdėję apie mediacijos institutą baudžiamosiose bylose. Tie, kurie girdėjo apie šį institutą, jį labiau vertina teigiamai, nei neigiamai.

Mediacijos instituto vertinimas buvo atliktas pagal apklaustų respondentų studijuojamą specialybę. Dauguma Teisės fakulteto studentų mediacijos institutą vertina teigiamai arba labiau teigiamai nei neigiamai. Daugiau nei pusė apklaustų Filosofijos fakulteto studentų nebuvo girdėję apie mediacijos institutą. Daugiausiai nežinančių apie mediaciją studijavo psichologijos specialybę.

Tikslinga atkreipti dėmesį į kai kuriuos respondentų pasiūlymus, susijusius su viktimizacijos patirtimi ir viktimologine prevencija. Tarp šių pasiūlymų – kokybiškas teisėsaugos institucijų darbas; liudytojų apsaugos programų tobulinimas; būtina stiprinti nuo smurto vaikus saugančią sistemą, lavinti teisinį žmonių švietimą, daugiau informuoti apie patirtos žalos kompensavimą, vykdyti akcijas, skatinančias bendruomenių ir policijos bendradarbiavimą, siekti, kad būtų mažiau narkomanų, skleisti daugiau reklamos apie nemokamą teisinę pagalbą ir kt.

Pažymėtina, kad šiame straipsnyje minėto Lenkijos studentų viktimizacijos tyrimo duomenimis, apklausti studentai taip pat teikė savo siūlymus siekiant pagerinti nusikaltimų aukų padėtį, tarp siūlymų – siekti užtikrinti medicinos, psichologinę, teisinę pagalbą nusikaltimų aukoms ir jų šeimoms (45,6 proc. atsakymų), padidinti nusikaltimų aukų teises (24 proc. atsakymų), atlikti policijos pareigūnų psichologinius mokymus (13,2 proc. atsakymų), kurti organizacines struktūras, siekiant organizuoti teisinį švietimą ir informuojant visuomenę apie supaprastintas baudžiamąsias procedūras (10,8 proc. atsakymų) ir kt. [5]⁶.

Atsižvelgiant į tai, kas dažniausiai tampa aukomis, kur šie žmonės gyvena, kokiomis aplinkybėmis žmogus tampa auka, taip pat priklausomai nuo gyvenimo būdo (stiliaus), galima stengtis užkirsti kelią viktimizacijai. Tačiau, kita vertus, reikia turėti omenyje ir nepageidaujamą šalutinį viktimologinės prevencijos efektą. Paaiškinimas žmonėms, kad dėl tam tikrų priežasčių jiems gresia pavojus tapti auka, iš tikrųjų gali palenkti juos būti atsargesnius, tačiau, kita vertus, kaip rodo atliekami tyrimai – dažnai sukelia pagilintos

⁶ Kita vertus, paminėtina, kad š. m. gegužės 6–7 d. Lenkijoje vyko tarptautinė konferencija, skirta nusikaltimų aukų teisei padėčiai baudžiamajame procese, kurią organizavo Opolės universiteto Teisės fakultetas. Šios konferencijos metu pranešėja Varšuvos universiteto prof. habil. dr. Monika Platek, kalbėdama apie Nacionalinės programos nusikaltimų aukoms kūrimą Lenkijoje, informavo apie atliktą tyrimą, kurio rezultatai parodė, ko labiausiai reikia nusikaltimų aukoms. Anot prof. M. Platek, tyrimų rezultatai parodė, kad nusikaltimų aukoms labiausiai reikia: kėdės atsisėsti, stiklinės vandens atsigerti bei informacijos apie jų teisinę padėtį [<http://www.prawo.uni.opole.pl/konf.php>]; Konferencijos medžiaga šiuo metu yra publikuojama]. Pabrėžtina, kad ši kontroversiška išvada sukėlė nemažai diskusijų, ypač pagalbos ir paramos nusikaltimų aukoms sistemos kūrimo kontekste, tačiau taip pat atkreipė dėmesį į minimalius poreikius, kurie ne visada yra užtikrinami.

baimės jausmą, nuolatinio streso būseną. Tokio reiškinio prevencija reikšminga ne mažiau nei nusikalstamumo prevencija.

Išvados

Studentų viktimizacijos tyrimas parodė, kad viktimizacijos rizika yra būdinga studentų aplinkai. Nusikalstamas veikas patyrė 27,6 proc. Vilniaus universiteto Teisės ir Filosofijos fakultetų studentų, dažniausiai tai buvo vagystės. Apie pusę tyrimo dalyvių (46,3 proc.) nurodė, kad jų giminaičiai ir pažįstamieji (respondentų studijų laikotarpiu) yra nukentėję nuo įvairių nusikalstamų veikų. Studentų teigimu, 58 proc. jų giminaičių bei pažįstamųjų nukentėjo nuo vagysčių. Atlikto tyrimo rezultatai patvirtina tas pačias tendencijas kaip ir oficialioji baudžiamoji statistika bei viktimologinių tyrimų rezultatai: Lietuvos visuomenė labiausiai kenčia nuo turtinių nusikalstamų veikų.

Tyrimo duomenys rodo, jog respondentai linkę nepranešti apie įvykusį incidentą teisės saugos institucijoms. Pagrindinė priežastis, kodėl apie incidentą nepranešama teisės saugos institucijoms, manoma, jog teisės saugos institucijos nieko negalės padaryti (38,5 proc. respondentų), 35,9 proc. respondentų teigia nepranešę apie incidentą, nes tai nebuvo pakankamai rimtas įvykis, 12,8 proc. respondentų išsprendė problemą patys. Taigi tyrimas patvirtina kitų viktimologinių tyrimų pastebėtą tendenciją, kad, patyrę nusikalstamą veiką, anaipol ne visi nukentėję asmenys kreipiasi į policiją pagalbos. Tarp nesikreipiančių vyrauja nuomonė, kad policija yra bejėgė jiems padėti [6].

Vertinant studentų saugumo jausmą ir nusikalstamumo baimę, tyrimas parodė, kad saugūs ir greičiau saugūs nei nesaugūs

jaučiasi maždaug trečdalis apklaustųjų. Nesaugūs ir greičiau nesaugūs nei saugūs besijaučiantys nurodė esą taip pat maždaug trečdalis respondentų, panaši dalis visų apklaustųjų buvo nuomonės, esą jaučiasi nei saugiai, nei nesaugiai. Analizuojant respondentų saugumo jausmą lyties aspektu, pastebima mažesnio saugumo jausmo tarp moterų tendencija.

Analizuojant pagalbos nukentėjusiesiems nuo nusikalstamų veikų klausimus paaiškėjo, kad daugiau nei pusė apklaustų Teisės ir Filosofijos fakultetų studentų mano, jog Lietuvoje nepakanka informacijos apie nukentėjusių nuo nusikalstamų veikų asmenų apsaugą (60,1 proc. respondentų), 11,3 proc. apklaustųjų nebuvo nieko girdėję apie tokią apsaugą.

Taigi straipsnyje pateikti studentų ir asmenų iš jų artimos aplinkos viktimizacijos tyrimų rezultatai rodo, kad jie gali būti reikalingi ne tik didaktiniais tikslais. Viktimologiniai tyrimai suteikia informacijos, kuriems asmenims ypač gresia viktimizacijos pavojus ir kokios situacijos šiuo požiūriu yra pavojingiausios.

LITERATŪRA

1. Babachinaitė G. Nusikalstamumo prevencijos organizavimo viktimologiniai aspektai. Vilnius: Lietuvos teisės akademija, 2000.
2. Babachinaitė G. Saugumo jausmo ir nusikaltimų baimės raida Lietuvoje // *Jurisprudencija*, 2006 (79), p. 25–30.
3. Bernatavičiūtė J., Kasperskis D., Kaušylaitė J., Maksvytytė A., Mikučionytė D., Mockutė E., Pauliukonytė G., Širvinskaitė S., Tauraitė L.; Michailovič I. (vad.). Vilniaus universiteto Filosofijos bei Teisės fakultetų studentų viktimizacijos patirtis. Viktimologinio tyrimo rezultatai, 2008.
4. Bluvšteinas J. (Red.). *Kriminologija*. Vilnius: 1994.
5. Bronowska K., Sławik K. Badania wiktyimizacyjne studentów i ich środowisk // *Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego*, 2004, Nr. 398; *Roczniki Prawnicze*, Nr. 16, p. 11–24.
6. Dobryninas A., Gaidys V. Ar saugi Lietuvos visuomenė? Lietuvos gyventojų viktimizacijos patirtis ir požiūris į baudžiamąją justiciją bei visuomenės saugumą. Vilnius: Lietuvos Respublikos Seimas, JTVP, 2004.
7. Drakšienė A., Michailovič I. *Kriminologijos žinynas*. Vilnius: Eugrimas, 2008.
8. Gečėnienė S. Nusikaltimų aukų teisės. Čepas A., Ragauskas P., Jurka R. [et al.]. *Žmogaus teisės Lietuvoje*. Vilnius: Lietuvos Respublikos Seimas, JTVP, Teisės institutas, 2005. P. 247–265.
9. *Handbook of Victims and Victimology* / Ed. by Walklate S., Willan Publishing, 2007.
10. Kury H., Krajewski K. *Problem łęku przed przestępczością // Przegląd sadowy*. 1996, Nr. 5, s. 3–16.
11. Michailovič I. *Viktimologijos raida ir perspektyvos*. Vilnius: VU, TIC, 2007.
12. Płatek M. Conflict as property revisited. Obstacles to introduce restorative justice procedures and ways to overcome them from the experience of

Pažymėtina, kad atlikto Vilniaus universiteto studentų viktimizacijos tyrimo rezultatai patvirtina kitų Lietuvoje atliekamų tyrimų rezultatus, kurie rodo, jog būtina didinti pasitikėjimą teisės saugos institucijomis, gerinant jų aprūpinimą, keliant kvalifikaciją ir orientuojant į pagalbą visuomenei [15 ir kt.]. Ypatingas dėmesys turi būti skiriamas teisinio švietimo programoms diegti švietimo įstaigose, supažindinant su teisėmis, teisės saugos institucijų veikla [13]. Taip pat nekelia abejonių būtinumas kurti pagalbos ir paramos nusikalstamų veikų aukoms infrastruktūrą.

Pateikti rezultatai, suprantama, neparodo visų Lietuvos studentų nuomonės. Norint gauti preciziškesnių rezultatų reikia tobulinti tokio pobūdžio apklausą, didinti respondentų skaičių. Tačiau net ir tokiu ribotu mastu atlikta studentų apklausa atskleidžia bendras studentų viktimizacijos Lietuvoje tendencijas. Atliktas tyrimas prisideda prie Lietuvoje atliekamų viktimologinių tyrimų, siekiant tobulinti teisės saugos institucijų darbą ir užtikrinant visuomenės saugumą.

- the polish juridical practice // Archiwum Kryminologii, t. XXVIII, 2007, s. 267–279.
13. Uscila R. Socialinių ir teisinių paslaugų teikimo nukentėjusiems asmenims probleminiai aspektai // Pedagogika, 2007 (87), p. 154–155 [www.ceeol.com/asp/getdocument.aspx?logid=5&id=D339B13E-2212-4A57-B0DC-0AC77455CAB9]
 14. Uscila R., Kiškis A. Nusikalstamumo prevencijos Lietuvoje centro 2005 metų viktimologinis tyrimas „Lietuvos gyventojų faktinė nusikalstamų veikų patirtis“ www.nplc.lt
 15. Nusikalstamumas Lietuvoje: ko neparodo oficiali statistika. Reprezentatyvi Lietuvos gyventojų apklausa 2008 m. balandžio 10–13 d. Visuomenės nuomonės ir rinkos tyrimų centras „Vilmorus“ pagal Nusikalstamumo prevencijos Lietuvoje centro parengtą klausimyną ir jo užsakymu <http://www.nplc.lt/reng/ren96/ren96-alfredo.ppt>
 16. Viktimizacijos patirtis Lietuvoje 2007 m. Vilnius: NPLC, „VILMORUS“, 2008 <http://www.nplc.lt/reng/ren96/ren96-tyrimo-ataskaita.doc>
 17. Kriminologinė statistika <http://www.nplc.lt/statistika.html>

URGENT ISSUES IN CRIMINAL VICTIMIZATION SURVEY

Iłona Michailovič

S u m m a r y

The paper deals with the urgent issues in the field of criminal victimization survey. A description is given of the results of research conducted by the author which were obtained during the victimology course she is teaching to the students of the Faculty of Law and the Faculty of Philosophy at Vilnius University. During research it was aimed to study the victimization experience of students, their relatives and acquaintances. On the basis of research conducted, conclusions are made as regards victimological research and its prospects in Lithuania.

In the course of carrying out research, it was sought to clarify: 1) the victimization experience of students, of their relatives and acquaintances, i.e. whether students (their relatives and acquaintances) have ever suffered from the criminal offences from the beginning of their studies; 2) another group of questions was related to the work of law enforcement institutions in Lithuania and their evaluation, i.e. whether the criminal offences, experienced by the respondent and his/her relatives and acquaintances, were reported to the police, how they evaluate the work of the police, whether the pre-trial investigation was started and what its course was; 3) another group of questions was devoted to clarify the feeling of safety of respondents and fear of crime (criminal offences); 4) the last group of questions was related to the problems of the social and legal protection for crime victims. It was aimed at clarifying the aspects of the feeling of safety and fear of crime, how the respondents evaluate the system of protection against crime offences in Lithuania, their knowledge about the provision of free legal assistance, compensation of damage caused by violent crimes in Lithuania, and about the opportunities of the institute of mediation in the criminal cases. The respondents were also requested to submit proposals seeking to improve the situation of protection from criminal acts.

Įteikta 2008 m. rugpjūčio 24 d.

Priimta publikuoti 2009 m. sausio 16 d.

Research showed that a risk of victimization is characteristic of the student environment. 27,6 percent of the students from the Faculty of Philosophy and the Faculty of Law at Vilnius University experienced criminal offences, most often personal thefts. About a half of the respondents (46.3 percent) indicated that their relatives and acquaintances (during the study period of the respondents) have suffered from different criminal acts.

Research data evidence that respondents are more inclined not to report on the incident to the law enforcement institutions. Data showed that the main reason for not reporting to the law enforcement institutions is the opinion that the law enforcement institutions could do nothing (38.5 percent of the respondents, 35.9 percent of the respondents assert they have not reported about the incident as it was not a quite serious accident, 12.8 percent solved the problem themselves).

More than a half of the students from the Faculty of Philosophy and the Faculty of Law who participated in the survey hold that in Lithuania there is no sufficient information about the protection of persons, victims of criminal offences (60.1 percent thinking so), 11.3 percent of the respondents have never heard about such protection.

The results of victimization research relating to the student environment provided in the article show that they may be necessary not only for didactic purposes. Victimological research provides information what persons are especially in the danger of victimization and what situation are most dangerous in this respect. It is especially important when speaking about practical victimology, which is oriented towards provision of assistance to the victim. Victimology should be treated not only as an empirical subject but also as the practical activity in the field of improvement of the position of victims. The paper underlines the need for creation of the infrastructure of help and assistance for the victims of criminal offences.